



Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ322
KASIM 2024



IKBY 2024 PARLAMENTO SEÇİMLERİ VE HÜKÛMET SENARYOLARI

FEYZULLAH TUNA AYGÜN



Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2024

ISBN:978-626-817640-0



9 786258 175400

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 07 Kasım 2024

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Eposta : info@orsam.org.tr

Fotoęraflar : Anadolu Ajansı.

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelięin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

İKBY 2024 PARLAMENTO SEÇİMLERİ VE HÜKÛMET SENARYOLARI

Yazar Hakkında

■ Feyzullah Tuna Aygün

Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. Polis Akademisi'nde yüksek lisans eğitimi-
ne devam etmektedir. Çeşitli medya kurum ve kuruluşlarında, ulusal dergi ve gazetelerde makale ve röportajları yer almıştır. Ortadoğu
coğrafyasında saha çalışmaları yapmaktadır. ORSAM bünyesinde Irak Çalışmaları Uzmanı olarak çalışmaktadır. İleri düzeyde İngilizce
bilmektedir.

İÇİNDEKİLER



3 GİRİŞ

7 SEÇİM SONUÇLARINA BAKIŞ

13 SEÇİM SONUÇLARI NE ANLAMA GELİYOR?

15 SEÇİM SONRASI SİYASİ DİNAMİKLER

21 OLASI HÜKÛMET SENARYOLARI

25 İKBY SİYASETİ NEREYE GİDİYOR?



GİRİŞ

Irak'ın Kuveyt'i işgalinin ardından ABD öncülüğünde Irak'a karşı başlatılan Körfez Savaşı sonrası Baas rejimi karşıtı ayaklanmalar Irak'ın kuzeyinde ve güneyinde baş göstermiştir. Bu ayaklanmalara müteakip Mart 1991'de oluşturulan uçuşa yasak bölgeler sonucunda Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) fiilen ortaya çıkmıştır. Bu entite ise 19 Mayıs 1992 tarihinde ilk kez parlamento seçimi düzenlenmiştir. 2003 yılındaki ABD işgalinin ardından ise Ocak 2005'te Irak genelinde yapılan ve anayasayı hazırlamakla görevlendirilen parlamento seçimleri ile eş zamanlı olarak IKBY Parlamento seçimleri de yapılmıştır. 2005'in sonunda yürürlüğe giren Irak Anayasası ile IKBY'nin otonom yapısı anayasal çerçeve içerisinde federatif bölge olarak değerlendirilmiştir. Bu seçimlere 1994-1998 yılları arasında yaşanan Kürt iç savaşının ardından normalleşmenin sağlanabilmesi amacıyla 2004 yılında Kürdistan Demokratik Partisi

(KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) arasında yapılan Stratejik İttifak Anlaşması çerçevesinde KDP ve KYB ortak liste olarak katılmıştır. Bunun ardından yapılan 2009 seçimlerinde ise diğer partilerin de katılımıyla daha geniş bir liste oluşturulmuştur. Ancak 2013, 2018 ve 2024 seçimlerinde ortak listeler yerine KDP ve KYB birbirinden bağımsız olarak kendi listeleriyle seçimlere katılmıştır.

30 Eylül 2018 tarihinde yapılan seçimlerin ardından kurulan parlamento, görev süresini 2022 yılında tamamlamış olmasına rağmen parlamento oturumunda görev süresinin uzatılması kararı alınmıştır. Parlamentonun çalışma süresini uzattığı süre içerisinde IKBY seçim yasası ile ilgili tartışmalar sürmüştü ve IKBY Bağımsız Yüksek Seçim ve Referandum Komisyonu (BYSRK) atamaları yapılmıştır. Ancak 30 Mayıs 2023 tarihli Irak Federal Yüksek Mahkemesi (IFYM) kararıyla parlamento görev süresinin uzatılmasının anayasaya aykırı

olduğu ve 9 Ekim 2022 tarihinden itibaren bölgesel parlamento tarafından alınan tüm kararların geçersiz olduğu açıklanmıştır.¹ Bu kararın ardından IFYM'nin ikinci bir kararı ile IKBY seçim yasasının anayasaya uygun olmadığı gerekçesi ile iptal edilmesi sonucunda Irak seçim yasasının seçimlerde kullanılmasına karar verilmiştir.² Bununla birlikte 111 sandalyeye sahip Parlamento'daki sandalye sayısı 100'e indirilmiştir. Bunlar ise IBYSK tarafından 34'ü Erbil, 38'i Süleymaniye, 25'i Duhok ve 3'ü Halepçe olmak üzere dağıtılmıştır. Ayrıca daha sonra Erbil ve Süleymaniye için birer Türkmen ve Hristiyan, Duhok için ise bir Ermeni kotası belirlenmiştir.

Bu bağlam içerisinde seçimler ve seçimlerin ardından ortaya çıkan hükümet senaryoları çalışmanın konusu olacaktır. Çalışma ilk olarak seçimlerin teknik kısmına, ardından ise seçim sonuçlarına odaklanacaktır. Bunun ardından ise seçim sonuçlarının IKBY iç siyasetini nasıl etkileyeceği ve ortaya çıkan yeni dinamiklerin hükümetin oluşturulmasındaki etkisi incelenecektir.

Vilayet	Seçmen	Sandalye	Sandalye/Seçmen
Erbil	1.022.906	34	30.085
Duhok	723.747	25	28.950
Süleymaniye	1.087.073	38	28.607
Halepçe	60.252	3	20.084

IKBY seçimlerinin tek seçim bölgesinden vilayetlerin idari sınırlarını yansıtan dört ayrı seçim bölgesine ayrılması ile belirlenen sandalye dağılımına göre en fazla sandalyeye sahip olan Süleymaniye vilayetinde her bir sandalye için yaklaşık 29 bin seçmen yer almaktadır. Erbil ve Duhok için de benzer oranlar söz konusu olsa da Halepçe için yaklaşık 20 bin kişinin yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda Halepçe'nin düşük nüfusu itibarıyla doğrudan temsil oranı en yüksek vilayet olduğu söylenebilir.

Nüfus Alanları	Seçmen	Sandalye	Sandalye/Seçmen
Erbil ve Duhok	1.746.653	59	29.604
Süleymaniye ve Halepçe	1.147.325	41	27.984

Vilayetlerin ötesinde nüfus alanları itibarıyla incelendiği takdirde KYB'nin etki alanında olan Süleymaniye ve Halepçe'deki 41 sandalye için yaklaşık 28 biner seçmen düşmektedir. Aynı oran Erbil ve Duhok için ise yaklaşık 30 bin seviyesindedir. Bu oranların eşit bir şekilde ele alınması durumunda ise Erbil ve Duhok'un toplam sandalye sayısının 60'a yükselmesi gerekirken Süleymaniye ve Halepçe'nin 40'a düşmesi gerekmektedir.

Bu atmosfer içerisinde IKBY Parlamento seçimleri dört kez ertelenmesinin ardından 18 Ekim 2024 tarihinde güvenlik güçleri için özel oylama sandıkları, 20 Ekim 2024 tarihinde ise bölge

1 "Iraqi Kurdistan 2022 parliament extension unconstitutional, supreme court rules", *Reuters*, 30 Mayıs 2023.

2 "Iraqi Federal Supreme Court Rules Kurdistan Election Law Articles Unconstitutional", *Arab World Press*, 23 Şubat 2024.

genelinde genel seçim sandıkları kurulmuştur. Yüzde 30 kadın kotasının uygulandığı seçimlerde 2018 Irak Parlamentosu Seçimleri ve sonraki seçimlerde de kullanılan biyometrik seçmen kartları, elektronik seçmen tespit cihazı ve elektronik sandıklar ilk kez bir İKBY seçiminde kullanılmıştır.

Liste İsmi ³	Kategori	Duhok	Erbil	Süleymaniye	Halepçe
Değişim Hareketi	Parti	X	X	X	X
Kürdistan İslami İlişkileri	Parti	-	X	X	X
Kürdistan Yurtseverler Birliği	Parti	X	X	X	X
Kürdistan Bölgesi Ortaklığı	Koalisyon	X	X	X	X
Kürdistan Adalet Cemaati	Parti	X	X	X	X
Kürdistan İslami Birliği	Parti	X	X	X	X
Irak Türkmen Cephesi	Parti	-	X	-	-
Yeni Nesil Hareketi	Parti	X	X	X	X
Ulusal Duruş Trendi	Parti	X	X	X	X
Kürdistan Ulusal Birliği	Parti	X	X	X	X
Çağ	Koalisyon	X	-	X	X
Halk Cephesi	Parti	X	X	X	X
Kürdistan Demokrat Partisi	Parti	X	X	X	X
Kürdistan İslami Hareketi	Parti	-	X	X	X

Seçimlere 122 bağımsız adayla birlikte iki koalisyon ve 12 siyasi parti kendi listeleri ile katılmıştır. Bağımsız adaylardan 50'si Erbil, 41'i Süleymaniye, 30'u Duhok ve 1'i Halepçe vilayetinden seçimlere katılmıştır. Bağımsız adayların Erbil, Süleymaniye ve Duhok'ta yüksek olmasının temel sebebi olarak bu vilayetlerdeki azınlık kotaları gösterilebilir. Ayrıca 122 bağımsız adaydan 39'u Erbil, Duhok ve Süleymaniye vilayetlerindeki azınlık kotaları için yarışmıştır.

SEÇİM SONUÇLARINA BAKIŞ



Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Altıncı Parlamento Seçimleri 20 Ekim 2024 tarihinde yapıldı.

Genel sandıklardan iki gün önce kurulan özel oylama katılım oranı yüzde 93 olarak gerçekleşmiştir.⁴ Katılım oranının yüksek olmasının temel nedeni olarak peşmerge ve diğer bölgesel güvenlik güçlerinin partilerle yakınlığı ifade edilebilir. KDP açısından ise özel oylamada açık ara bir galibiyet olduğu görülmektedir. Diğer yandan özel oylamaya sadece seçim gününde görevli olan güvenlik güçlerinin

katılmış olması, seçim gününde parti bağlılığı ön planda olan güçlerin görevlendirildiği yorumuna da neden olabilir. KYB açısından ise parti tabanından yine Süleymaniye vilayetinde etkin olan Yeni Nesil Hareketi'ne bir kayış olduğu görülmektedir. Hatta diğer bir deyişle KYB ile partisine bağlı peşmerge güçleri arasında bir uzaklaşma olduğu yorumu da yapılabilir.

	Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
IKBY Özel Oylama	Kürdistan Demokratik Partisi	82.979	47,66
	Kürdistan Yurtseverler Birliği	51.345	29,49
	Yeni Nesil Hareketi	11.207	6,44
	Kürdistan İslami Birliği	2.885	1,66
	Ulusal Duruş Trendi	2.492	1,43
	Kürdistan Adalet Cemaati	2.391	1,37
	Halk Cephesi	2.110	1,21
	Diğer	18.698	10,74
	Toplam	174.107	100
	Geçersiz Oy	26.646	-
	Genel Toplam	200.753	-
	Kayıtlı Seçmen	215.650	-

4 "ئێزادگنەد ئێزادگەیی یارەب مەراجەئە", *Rudaw*, 18 Ekim 2024.

Partilere verilen oylara rağmen sandığa giden özel seçmenlerden yaklaşık yüzde 13'ünün geçersiz oy kullanmış olması dikkat çekicidir. Zira sandığa gitmeyen özel seçmen ile birlikte sandığa tepkinin boyutu yüzde 20'ye yaklaşmaktadır. Bu durum ise çoğunlukla partilere bağlı faaliyet gösteren peşmerge güçleri ile partiler arasındaki ayrışmaya işaret etmektedir. Ancak bu ayrışmaya rağmen hâlâ parti bağlılıklarının yüksek bir oranda devam ettiği görülmektedir.

Genel seçimlerde ise katılım oranının özel seçimlere oranla daha düşük gerçekleştiği görülmektedir. Ancak seçimlerde elde edilen yüzde 72'lik katılım oranı 2021 yılında yapılan Irak parlamentosu seçimlerindeki IKBY'ye bağlı vilayetlerdeki katılım oranından daha yüksek gerçekleşmiştir. Bu durum ise IKBY seçmenin IKBY seçimlerine daha fazla önem atfettiğini göstermektedir.

	Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)	Sandalye Sayısı
IKBY	Kürdistan Demokratik Partisi	809.197	38,00	39
	Kürdistan Yurtseverler Birliği	408.141	19,17	23
	Yeni Nesil Hareketi	290.991	13,66	15
	Kürdistan İslami Birliği	116.981	5,49	7
	Ulusal Duruş Trendi	55.775	2,62	4
	Kürdistan Adalet Cemaati	64.710	3,04	3
	Halk Cephesi	33.365	1,57	2
	Değişim Hareketi	11.621	0,55	1
	Kürdistan Bölgesel İttifakı	13.199	0,61	1
	Diğer	71.219	15,30	0

Partiler açısından seçim sonuçları incelendiği takdirde KDP'nin neredeyse KYB'nin iki katı oy alarak 39 sandalyeye sahip olduğu görünmektedir. İkinci en büyük aktör hâlindeki KYB'yi ise 2018 IKBY Parlamentosu Seçimlerinde elde ettiği sekiz sandalyeyi neredeyse ikiye katına çıkartan Yeni Nesil Hareketi takip etmektedir. Ayrıca 2018 seçimlerinde koalisyon oluşturan İslami partiler, bu seçimlere ayrı olarak girmiştir. Bu doğrultuda Kürdistan İslami Birliği yedi, Kürdistan Adalet Cemaati üç sandalyeye sahip olmuştur. İslami partilerin mevcut seçimlerde bağımsız listeleri yerine ortak liste ile seçimlere katılmış olması durumunda milletvekili sayısının 10'un üzerine çıkmasının bekleneceği söylenebilir.

Seçimlerin en büyük kaybedeni ise 2021 Irak Parlamentosu Seçimlerinde de sandalye kazanamayan Değişim Hareketi olmuştur. Parti, 2018 IKBY seçimlerinde elde ettiği 12 sandalyenin 11 tanesini bu seçimlerde kaybetmiştir. Bu düşüşte KYB kökenli Ali Hama Salih'in Değişim Hareketi'nden ayrılarak oluşturduğu Ulusal Duruş Trendi de etkili olmuştur. Seçimlere katılan bağımsız adaylar haricinde kalan 14 parti ve koalisyonun dokuzu ise Parlamento içerisinde yer almayı başarmıştır.

Vilayet	Kota Türü	Aday	Oy Sayısı
Erbil	Türkmen	Muna Kahveci	3.664
Erbil	Hristiyan	Rami Nuri	6.752
Duhok	Ermeni	James Hasdo Heyda	5.553
Süleymaniye	Türkmen	Necdet Nuri	5.660
Süleymaniye	Hristiyan	Dana Amanc	6.200

2018 seçimlerindeki 11 azınlık kotasının 5'e indirildiği 2024 seçimlerinde kazanan adaylar teorik olarak Türkmen ve Hristiyan toplulukların temsili için seçilmiş olsalar bile fiilen buldukları vilayetlerdeki baskın partileri desteklemektedir. Erbil ve Duhok'ta seçilen Muna Kahveci, Rami Nuri ve James Hasdo gibi azınlık temsilcileri KDP'ye yakın bir çizgide dururken Süleymaniye'den seçilen Necdet Nuri ve Dana Amanc ise KYB'ye destek vermektedir. Bu noktada yerleşik partiler olan KDP ve KYB'nin özellikle özel oylamada kendi tabanından kota adaylarına oy kanalize ettiği görülmektedir. Zira azınlık temsilcilerinin olası seçmenlerinin yaşamadığı bölgelerden de adaylara oy verilmesi dikkat çekmektedir. Diğer yandan 2018 seçimlerinde Türkmen azınlık kotası için seçimlere katılan Irak Türkmen Cephesi (ITC), Erbil'de genel sandalye için seçimlere katılmış ve 1.725 oy almıştır. ITC'nin Süleymaniye'deki kota sandalyesi için gösterdiği aday olan Sezgin Abbas ise 505 oy almasına rağmen temsil hakkı elde edememiştir. Dolayısıyla IKBY Parlamentosunda kota ve genel sandalye olmak üzere Irak Türkmen Cephesi milletvekili yer alamayacaktır.

	Parti Adı	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
Duhok	Kürdistan Demokrat Partisi	400.603	73,40
	Yeni Nesil Hareketi	46.444	8,51
	Kürdistan İslami Birliği	42.447	7,78
	Kürdistan Yurtseverler Birliği	28.445	5,21
	Ulusal Duruş Trendi	8.410	1,54
	Kürdistan Adalet Cemaati	3.677	0,67
	Diğer	15.780	2,89
	Toplam	545.806	100

Duhok vilayetindeki seçim sonuçlarına göre KDP 400 bin oy ile oyların yüzde 70'ten fazlasını alarak açık ara birinci parti olmuştur. Bu sonuç KDP'nin Duhok'taki güçlü tabanını koruduğunu ve vilayetdeki en etkili siyasi aktör olmaya devam ettiğini göstermektedir.

KDP'nin neredeyse KYB'nin iki katı oy alarak 39 sandalyeye sahip olduğu görünmektedir. İkinci en büyük aktör hâlindeki KYB'yi ise 2018 IKBY Parlamentosu Seçimlerinde elde ettiği sekiz sandalyeyi neredeyse ikiye katına çıkartan Yeni Nesil Hareketi takip etmektedir.

Yeni Nesil Hareketi ise 46 bin oy alarak ikinci sırada yer almış ve KDP karşısında ciddi bir tehdit oluşturmamakla birlikte muhalif ve genç seçmen tabanını Duhok'ta da sağlamlaştırmaya başladığını göstermiştir. Kürdistan İslami Birliği ise 42 bin oy alarak üçüncü sıraya yerleşmiş ve İslami partilerin bölgedeki seçmen kitlesini koruyabildiğini göstermiştir. KYB ise 28 bin oy alarak KDP'nin güçlü olduğu Duhok'ta alternatif olarak ortaya çıkmadığını göstermiştir. Diğer partiler ve bağımsız adaylar ise toplamda sınırlı sayıda oy almıştır. Bu da Duhok'ta KDP'nin hâkimiyetini pekiştiren bir tabloyu ortaya koymuştur.

	Parti Adı	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
Erbil	Kürdistan Demokrat Partisi	345.822	51,96
	Kürdistan Yurtseverler Birliği	110.353	16,58
	Yeni Nesil Hareketi	103.684	15,58
	Kürdistan İslami Birliği	24.065	3,62
	Kürdistan Adalet Cemaati	20.191	3,03
	Ulusal Duruş Trendi	16.736	2,51
	Diğer	44.677	6,71
	Toplam	665.528	100

Duhok vilayetinde olduğu gibi Erbil'de de KDP'nin güçlü tabanını koruduğu görülmektedir. Hatta KDP geçerli oyların yarısından fazlasını tek başına almıştır. İkinci sırada yer alan KYB, yüzde 16,58 oy oranı ve 110 bin oy ile KDP'ye kıyasla çok daha zayıf bir performans sergilemiştir. KYB'nin bu sonuçları, partinin Erbil'de KDP karşısında geleneksel olarak daha zayıf kaldığını bir kez daha teyit etmiştir.

KYB'nin ötesinde Yeni Nesil Hareketi'nin Erbil vilayetinde yüzde 15 oy sınırını geçmiş olması dikkat çekicidir. Bu durum ise IKBY'nin gelenekselleşmiş siyasi akımlarının toplumun kimi kısmını temsil etmekte yaşadığı zorluğu göstermiştir. Kürdistan İslami Birliği ve Kürdistan Adalet Cemaati gibi İslami partiler, sırasıyla yüzde 3,62 ve 3,03 oy oranıyla daha küçük bir seçmen kitlesine hitap etmiştir. Buna rağmen özellikle Kürdistan İslami Birliği'nin aldığı oyun temsil hakkına erişilmesine yeterli olması beklenmeyen bir başarı olarak değerlendirilebilir. Ancak İslami partiler yine de yerel düzeyde varlıklarını koruyabilmiştir.

	Parti Adı	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
Süleymaniye	Kürdistan Yurtseverler Birliği	256.813	41,10
	Yeni Nesil Hareketi	136.131	21,78
	Kürdistan Demokrat Partisi	57.832	9,25
	Kürdistan İslami Birliği	42.622	6,82
	Kürdistan Adalet Cemaati	36.627	5,86
	Ulusal Duruş Trendi	29.346	4,70
	Diğer	65.549	10,49
	Toplam	624.920	100

Süleymaniye vilayeti seçim sonuçları ise KYB'nin 2013 seçimlerinde kaybettiği çoğunluğu tekrar kazandığı 2018 seçimlerindeki trendini sürdürdüğünü göstermektedir. Hatta neredeyse KYB, Süleymaniye vilayetindeki ikinci parti olan Yeni Nesil Hareketi'nin yaklaşık iki katı oy almıştır. Dolayısıyla KYB geleneksel olarak güçlü olduğu bölgedeki siyasi hâkimiyetini devam ettirmiştir. Bu hâkimiyetin devam etmesinde ise eski KYB Eş Genel Başkanı Lahur Şeyh Cengi'nin (Talabani) oluşturduğu Halk Cephesi'nin seçmenler tarafından kabul görmeyişi önemli bir etken olmuştur. Bu anlamda partiden yaşanan kopuşlara rağmen KYB markasının Süleymaniye'deki değerinin devam ettiği söylenebilir.

İkinci sırada yer alan Yeni Nesil Hareketi, 2021 Irak Parlamentosu Seçimlerindeki KYB'ye muhalif güçlü konumunu yüzde 21,78 oy oranı ve 136 bin oy ile sürdürmüştür. Yeni Nesil Hareketi'nin bu başarısı, partinin Süleymaniye'deki tabanını konsolide ettiğini ve KYB'ye alternatif olarak görüldüğünü göstermiştir. Partinin temel argümanları olan reform ve değişim çağrılarını Süleymaniye seçmenleri açısından kalıcılıştırmaktadır.

	Parti Adı	Oy Sayısı	Oy Oranı (%)
Halepçe	Kürdistan Yurtseverler Birliği	12.530	32,18
	Kürdistan İslami Birliği	7.847	20,16
	Kürdistan Demokrat Partisi	4.940	12,69
	Yeni Nesil Hareketi	4.732	12,15
	Kürdistan Adalet Cemaati	4.215	10,83
	Kürdistan İslami Hareketi	1.596	4,10
	Ulusal Duruş Trendi	1.283	3,30
	Diğer	1.789	4,60
	Toplam	38.932	100

Irak'ın siyasi tarihinde ilk kez vilayet statüsünde seçim tecrübesi yaşayan Halepçe vilayetinde temel yarış KYB ve İslamcı partiler arasında yaşanmıştır. Hatta vilayette seçime giren Kürdistan İslami Birliği, Kürdistan Adalet Cemaati ve Kürdistan İslami Hareketi'nin toplam oyları KYB'nin aldığı 12 bin oydan daha fazladır. Ancak İslami partilerin 2018 IKBY Parlamento Seçimlerinin aksine ortak liste yerine parti listelerini tercih etmesi vilayet-

teki temel kazananın KYB olmasına neden olmuştur.

Süleymaniye vilayeti seçimlerinin ikinci partisi konumunda olan Yeni Nesil Hareketi, Halepçe'nin Süleymaniye'ye göre daha muhafazakâr olan sosyal tabanından da yaklaşık yüzde 12 oy almıştır. Bu durum ise Yeni Nesil Hareketi'nin KYB'ye yönelik memnuniyetsizliği sandığa kanalize edebildiğini açıkça göstermektedir.

SEÇİM SONUÇLARI NE ANLAMA GELİYOR?



2024 IKBY Parlamento Seçimleri, dört vilayetin oluşturduğu siyasi tablonun oldukça farklılık gösterdiğini ortaya koymuş ve bölgeler arası siyasi dinamiklerin çeşitlendiğini göstermiştir. Erbil ve Duhok vilayetlerinde KDP'nin güçlü konumu sürerken Süleymaniye ve Halepçe vilayetlerindeki KYB hâkimiyeti devam etmiştir. Bu durum IKBY'nin iki eksenindeki siyasal farklılıkların derinleşme eğiliminin devamına işaret etmiştir. Her iki parti de kendi güçlü bölgelerinde lider konumlarını korumasına rağmen bu seçimde güçlenen siyasi aktörler, IKBY'nin gelecekteki siyasi yapısına etki edebilecek potansiyele sahip olduklarını göstermiştir.

KDP seçim sonuçları ile özellikle Erbil ve Duhok vilayetlerindeki büyük başarısı nedeniyle Parlamentoda büyük bir temsil oranı elde etmiştir. KDP, Erbil ve Duhok'ta oyların yarısından fazlasını alarak kendi geleneksel tabanındaki siyasi hâkimiyetini sürdürmüştür.

KYB'nin Süleymaniye ve Halepçe vilayetlerindeki üstünlüğü ise seçimlerdeki önemli bir diğer sonuçtur. KYB, Süleymaniye ve Ha-

lepçe'deki en çok oy alan aktör olarak 2013 seçimlerinin bir istisna olarak değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır. Bu durum KYB'nin bu bölgelerde derin kökleri olan siyasi ve sosyal ağlarının güçlü kalmaya devam ettiğini ve parti liderliğinin Süleymaniye merkezli bölgesel politikalarda başarılı olduğunu göstermektedir. Hatta KYB tabanından ayrılarak kurulan Değişim Hareketi, Ulusal Duruş Trendi ve Halk Cephesi'ne rağmen KYB'nin bu durumu, KYB isminin parti liderliğinin üzerine çıktığı şeklinde de yorumlanabilir. Ancak KYB'nin seçim öncesi dönemde KDP'ye yönelik eleştirilerinin Erbil ve Duhok vilayetlerinde destek bulamadığı da görülmektedir. KDP ve KYB arasındaki bu ayrışma ise IKBY'nin siyasi yapısında uzun vadeli bir ayrışmasının devam edeceğine işaret etmektedir.

Seçimlerde dikkat çeken bir diğer gelişme Yeni Nesil Hareketi'nin elde ettiği başarıdır. Özellikle Süleymaniye'de KYB'ye güçlü bir rakip olarak ortaya çıkan Yeni Nesil Hareketi, yenilik isteyen genç seçmen tabanı arasında önemli bir destek kazanmıştır. Erbil ve Duhok

gibi KDP'nin güçlü olduğu vilayetlerde de belirli bir oy almayı başaran Yeni Nesil Hareketi, IKBY genelinde reform talep eden ve gelecekteki siyaset tarzından uzaklaşmak isteyen seçmenlerin oylarını kazanmıştır. Bu eğilim, IKBY'de değişim taleplerinin giderek daha görünür hâle geldiğini ve Yeni Nesil Hareketi'nin bu talepleri temsil eden başlıca siyasi güçlerden biri hâline geldiğini göstermektedir.

İslami partilerin seçimde elde ettikleri oy oranları ise vilayetler arasında farklılık göstermektedir. Kürdistan İslami Birliği ve Kürdistan Adalet Cemaati gibi partiler, özellikle Halepçe ve Duhok vilayetlerinde dikkate değer bir oy oranına ulaşmıştır. Ancak bu partilerin Erbil ve Süleymaniye'de daha sınırlı bir etki göstermesi, dini temelli siyasetin vilayetler arasında farklı şekillerde yankı bulduğunu ortaya koymaktadır. İslami partilerin birleşik bir liste ile seçimlere girmemesi, bu partilerin oylarını bölerek daha sınırlı sandalye kazanmalarına

yol açmıştır. Zira uygulanan seçim sistemi, seçim bölgelerindeki sandalyelerin dağıtımında büyük listelerin avantajlı bir pozisyona sahip olmasına neden olmaktadır. Bu durum gelecek seçimlerde İslami partiler için daha geniş tabanlı bir koalisyonun gerekliliğini gündeme getirebilir.

Genel olarak 2024 IKBY Parlamento Seçimleri, bölgesel farklılıkların belirgin olduğu bir tablo ortaya koymuştur. KDP ve KYB'nin kendi bölgelerinde elde ettiği siyasi kazanımlar IKBY'nin gelecekteki hükümet kurma süreçlerinde kilit rol oynayacaktır. Yeni Nesil Hareketi'nin yükselişi ve İslami partilerin etkisi, IKBY siyasetinin sadece KDP ve KYB gibi iki büyük parti arasındaki mücadele ile sınırlı olmadığını, daha geniş ve dinamik bir yapıya doğru evrilebileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar IKBY'nin gelecekteki siyasi yapısının koalisyonlara ve çok taraflı ittifaklara dayanacağına işaret etmektedir.

SEÇİM SONRASI SİYASİ DİNAMİKLER



KDP'li adayların tanıtımına ilişkin Erbil vilayetinde birçok caddede seçim afişleri yer aldı.

1992 seçimlerinden bu yana KDP ve KYB, IKBY'nin siyasi sahnesinde baskın roller üstlenmiştir. Ancak iki partinin sahip olduğu yakın destek oranları KDP lehine açılmıştır. KDP'nin Erbil ve Duhok gibi bölgelerdeki güçlü tabanı, partinin IKBY siyasetindeki ağırlığını korumasını sağlamıştır. Buna karşın, KYB'nin özellikle Süleymaniye vilayetinde kurduğu hâkimiyet, parti içinden çıkan ayrışmalar nedeniyle zayıflamıştır. KYB tabanından ayrılan Değişim Hareketi ve Halk Cephesi ile benzer sosyal tabana hitap eden Yeni Nesil Hareketi gibi yeni aktörlerin ortaya çıkması KYB'nin destek tabanını bölmüş ve KDP'nin siyasi rekabette öne çıkmasına katkıda bulunmuştur.

KDP'nin IKBY Başkanlığı ve Başbakanlığı gibi pozisyonları elinde tutması, kendi taba-

nını konsolide etmesine büyük katkı sağlamış ve partinin bölgesel ve merkezi hükümetlerdeki etkisini pekiştirmiştir. Bu durum KDP'nin seçmenleri tarafından güç simgesi olarak algılanmasına neden olmuştur. Öte yandan KYB'nin yaşadığı taban kaymaları, partiye yönelik güveni zayıflatmış ve alternatif hareketlere yönelimi artırmıştır. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen hem KDP hem de KYB sahip oldukları geniş kaynaklar, güçlü sosyal ağlar, askerî sektör varlıkları ve kurumsal yapılarıyla IKBY siyasetinde temel aktörler olmaya devam etmektedir. KDP ve KYB arasındaki dengenin KDP lehine değişmesine rağmen IKBY'nin siyasal sistemindeki başlıca belirleyici güçlerin bu iki parti olduğu gerçeği değişmemiştir.

Seçim / Parti		Kürdistan Demokratik Partisi	Kürdistan Yurtseverler Birliği	Diğer
1992 Kürt Ulusal Meclisi Seçimleri ⁵	Oy Yüzdesi	45,30	43,80	10,90
	Oy Sayısı	437.879	423.833	110.241
	Vekil Sayısı	51	49	0
	Vekil Oranı	51	49	0
2005 Kürt Ulusal Meclisi Seçimleri ⁶	Oy Yüzdesi	89,55		10,45
	Oy Sayısı	1.570.663		183.256
	Vekil Sayısı	104		7
	Vekil Oranı	93,69		6,31%
2009 İKBY Parlamento Seçimleri ⁷	Oy Yüzdesi	56,34		43,66
	Oy Sayısı	1.076.370		789.894
	Vekil Sayısı	30	29	52
	Vekil Oranı	27,03	26,13	46,85
2013 İKBY Parlamento Seçimleri ⁸	Oy Yüzdesi	37,79	17,80	44,41
	Oy Sayısı	743.984	350.500	874.291
	Vekil Sayısı	38	29	44
	Vekil Oranı	34,23	26,13	39,64
2018 İKBY Parlamento Seçimleri ⁹	Oy Yüzdesi	44,10	20,50	35,40
	Oy Sayısı	688.070	319.219	580.172
	Vekil Sayısı	45	21	45
	Vekil Oranı	40,54	18,92	40,54
2024 İKBY Parlamento Seçimleri ¹⁰	Oy Yüzdesi	38,00	19,17	42,84
	Oy Sayısı	809.197	408.141	912.262
	Vekil Sayısı	39	23	38
	Vekil Oranı	39,00	23,00	38,00

5 Gareth. R. Stansfield, *İraçî Kürdistan: Political development and emergent democracy*, Routledge, New York, 2023.

6 İKBY Bağımsız Yüksek Seçim ve Referandum Komisyonu

7 Hiltermann, Joost. "Elections in İraçî Kürdistan: Results and Implications", *International Crisis Group*, 1 Ocak 2010.

8 "KRG Election Results", *İraçî Business News*, 4 Ekim 2013.

9 "Election commission publishes official KRG election results", *Rudaw*, 21 Ekim 2018.

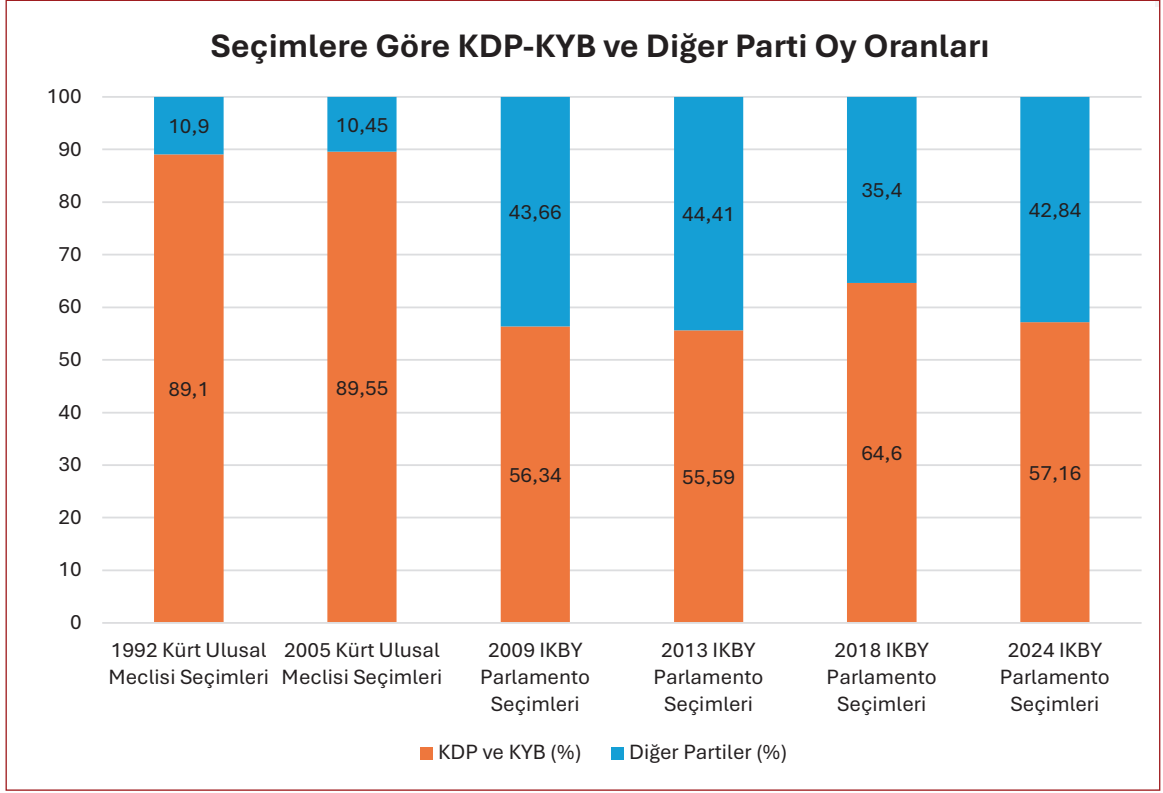
10 İraçî Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu

İKBY'nin 100 sandalyeye sahip tek bir seçim bölgesi olduğu 2018 seçimlerinde KDP geçerli oyların yüzde 44'ünü alarak Parlamentodaki sandalyelerin yüzde 40'ını elde etmiştir. 2024 seçimlerinde ise İKBY vilayet idari sınırları doğrultusunda farklı seçim bölgelerine bölünmesi ve kısmi düşen oy oranına rağmen Parlamentodaki konumunu sabit tutabilmiştir. Bu durumda ise KDP'nin sahip olduğu oy sayısının ikinci parti olan KYB'nin neredeyse iki katı olması etkili olmuştur.

Parti ¹¹	Oy Sayısı	Seçim Sonuçları	Tek Seçim Bölgesi Senaryosu
Kürdistan Demokratik Partisi	809.197	39	43
Kürdistan Yurtseverler Birliği	408.141	23	22
Yeni Nesil Hareketi	290.991	15	16
Kürdistan İslami Birliği	116.981	7	6
Ulusal Duruş Trendi	55.775	4	3
Kürdistan Adalet Cemaati	64.710	3	3
Halk Cephesi	33.365	2	2
Değişim Hareketi	11.621	1	0
Kürdistan Bölgesel İttifakı	12.929	1	0
Toplam	1.803.710	95	95

Yukarıdaki tablo ise bölünmüş seçim bölgeleri yerine 2018 ve önceki seçimlerdeki gibi tek bir seçim bölgesi kullanıldığı takdirde ortaya çıkacak seçim sonuçlarını göstermektedir. Bu bağlamda ise KDP ve KYB'nin başarısının arkasındaki temel faktörün belirli vilayetlerde sahip olunan çok yüksek oranları olarak ortaya çıkmaktadır. Tek bir seçim bölgesi kullanıldığında ise sahip oldukları yüksek oy oranları KDP ve KYB'yi daha avantajlı bir pozisyona itmektedir. Ancak mevcut seçim sistemi, büyük partiler arasındaki sandalye sayısını yakınlaştırarak daha ılımlı sonuçlara neden olmaktadır.

11 "تەبىياتى نەنگەندە یناکیه‌ی یارەب مەراجەئە", Rudaw, 18 Ekim 2024.



Bütün bunlara rağmen KDP ve KYB arasındaki dengenin KDP lehine açılmaya devam ettiği görülmektedir. Ancak bu trend ile eşzamanlı olarak IKBY'nin yerleşik iki siyasi partisi olan bu iki aktör ile diğer partiler arasındaki destek oranları da değişmektedir. Buna rağmen KDP ve KYB, IKBY'deki güvenlik, ekonomi ve dış ilişkiler gibi alanlarda kontrol sahibi olmaya devam ederek bölgesel siyaset üzerinde belirleyici etkisini korumaktadır. Bu iki parti kendi bölgelerinde güçlü sosyal ağlara ve geniş destek tabanına sahip olsalar da bu güçlerini istikrarlı bir biçimde merkezî siyasete yansıtmakta zorluk yaşamaları özellikle iktidar paylaşımı ve yönetim süreçlerinde anlaşmazlıklar yaşanmasına neden olmaktadır. KDP ve KYB arasında yönetim konularında oluşan gerilimler, IKBY'nin iç istikrarını tehdit etmekte ve bölgedeki sosyal gerilimi artırmaktadır. Bu tür çatışma riskleri, özellikle her iki partinin de

kendi bölgelerindeki gücünü koruma isteği ve merkezî siyasetteki çıkar çatışmaları ile daha da belirgin hâle gelmektedir.

KDP ve KYB arasındaki bunun gibi gerilimler ise muhalif hareketlerin varlığını sürdürülebilir kılmaktadır. Bu doğrultuda 2013 seçimlerinden sonra KDP ve KYB'nin ikili hâkimiyetine alternatif olarak Değişim Hareketi ve daha sonra Yeni Nesil Hareketi'nin yükselişi, IKBY'de mevcut siyasi yapıya yönelik eleştirilerin arttığını göstermektedir. Her iki hareket de mevcut düzene muhalif bir duruş sergileyerek IKBY siyasetinde yeni bir aktör olmaya başlamış ve geniş seçmen kitlelerinden destek bulmuştur. Değişim Hareketi'nin ortaya çıkışıyla birlikte başlayan bu muhalefet dalgası, daha sonra Yeni Nesil Hareketi'nin bu tabanı devralmasıyla devam etmiştir. Bu hareketler IKBY'deki siyasi yapıya alternatif oluşturma potansiyeli taşısa da KDP ve KYB'ye yönelik eleştirile-

ri nedeniyle mevcut düzen için risk oluşturmaktadır. Bu durum bölgedeki siyasi sistemde köklü değişiklik taleplerinin giderek artmasına ve seçmenlerin farklı partilere yönelmesine yol açmaktadır.

Değişim Hareketi'nin hükümete katılması ve partinin kurucusu olan Novşirvan Mustafa'nın ölümü, bu hareketin gücünü kaybetmesine neden olmuştur. Partinin kurumsallaşamaması ve lider kaybı sonrası güçsüzleşmesi, IKBY'de muhalif hareketlerin partisel anlamda kalıcılığa sorunu yaşadığını göstermektedir. Benzer bir durumun Yeni Nesil Hareketi için de geçerli olduğu görülmektedir. Yeni Nesil Hareketi her ne kadar seçmen tabanına hitap etse de lider eksenli bir yapıya sahip olması ve kurumsallaşma sorunları yaşaması, partinin uzun vadede kalıcı olmasını zorlaştırmaktadır. Bu iki hareketin de lider odaklı yapıları ve kurumsal zayıflıkları, IKBY'de sürekli olarak etkili bir muhalefet partisi girişimlerinin sonuçsuz kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle muhalefet partileri belirli dönemlerde güç kazansa da henüz IKBY siyasetinde kalıcı ve güçlü bir alternatif oluşturmamaktadır.

Muhalif seçmenlerin kendilerini temsil edecek kalıcı bir siyasi hareket bulamaması, 2020 Süleymaniye gösterilerinde görüldüğü gibi IKBY'de siyasi kanalın tıkanmasına yol açabilir. Bu

durum seçmenlerin siyaset dışında başka kanallar aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışmasına ve tepkilerin farklı platformlarda ifade edilmesine neden olabilir. Özellikle genç ve yenilikçi seçmenlerin, mevcut siyasi partilerin beklentilerini karşılamaması nedeniyle kendilerini temsil edecek bir lider veya parti bulmakta zorlanması IKBY'de toplumsal huzursuzluğa ve siyasi istikrarsızlık riskine zemin hazırlayabilir. Siyaset dışında ifade edilen tepkiler, toplumsal gerilimleri artırabilir ve IKBY'nin iç güvenliğini olumsuz etkileyebilir.

İslami partiler ise IKBY'de güçlü bir muhalefet oluşturma potansiyeline sahip olmalarına rağmen seçimlere farklı listelerle katılmaları nedeniyle bu güçlerini tam anlamıyla yansıtamamışlardır. Farklı gruplar hâlinde hareket eden İslami partiler, birleşik bir cephe oluşturarak daha geniş bir etki alanı yaratma fırsatını kaçırmıştır. Aynı zamanda bu partiler arasındaki ideolojik ve stratejik farklılıklar, birlikte hareket etmelerini engellemiş ve güçlerini bölmüştür. Sonuç olarak İslami partiler bölgesel düzeyde etkili olabilseler de IKBY'nin merkezî siyasetinde büyük bir ağırlık kazanamamıştır. Bu durum IKBY'de İslami partilerin kalıcı ve etkili bir muhalefet gücü olmalarının önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede IKBY'de KDP ve KYB'nin hâkimiyeti devam et-

KDP ve KYB arasındaki dengenin KDP lehine açılmaya devam ettiği görülmektedir. Ancak bu trend ile eşzamanlı olarak IKBY'nin yerleşik iki siyasi partisi olan bu iki aktör ile diğer partiler arasındaki destek oranları da değişmektedir.

mekte ancak muhalif hareketlerin etkisi de giderek artmaktadır. Fakat bu hareketlerin yapısal sorunları ve kurumsallaşamama problemleri, uzun vadede etkili bir siyasi güç olmalara

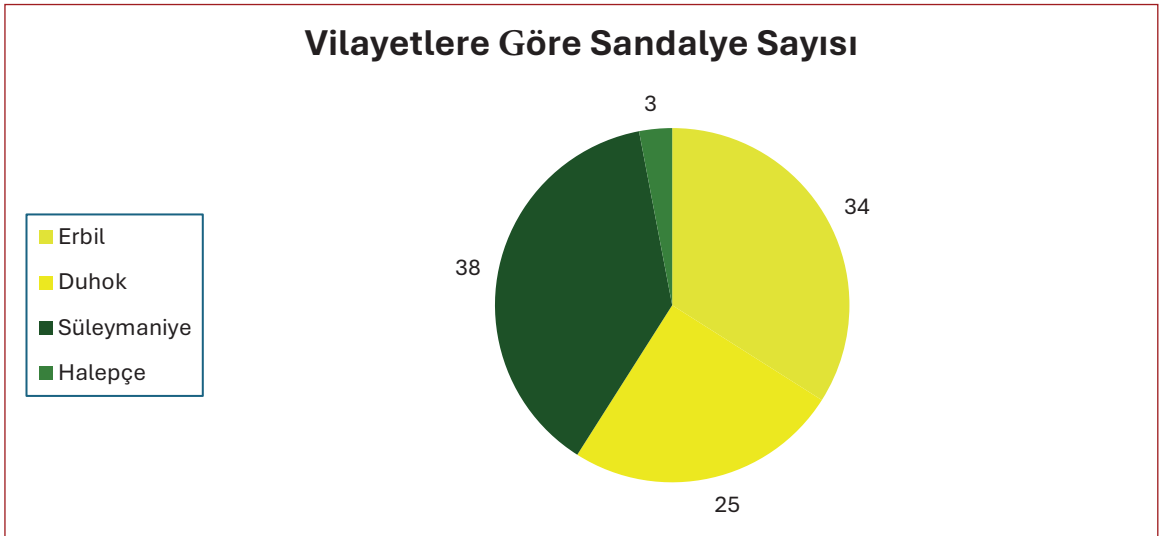
rını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla KDP ve KYB, seçmen üzerindeki etkileri azalsa bile sahip oldukları siyaset dışı araçlar yoluyla bölgesel etkinliklerini sürdürebilmektedir.

OLASI HÜKÛMET SENARYOLARI



IKBY'de seçim sistemi, bölgenin farklı vilayetlerine sandalye sayısının nasıl dağıtıldığı üzerinden olası hükûmetin doğasını doğrudan etkileyen bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Erbil-Duhok ekseninin 59 sandalyeye sahip olması, bu bölgenin IKBY'nin siyasi dengelerindeki ağırlığını artırmaktadır. Öte yandan Süleymaniye-Halepçe eksenine ayrılan 41 sandalye, KYB'nin tabanını oluşturan bu

vilayetlerde partinin alabileceği maksimum milletvekili sayısını sınırlamaktadır. Bu durum KYB'nin kendi tabanındaki bütün oyları alsa bile 41 sandalyeden fazlasına ulaşamayacağı ve dolayısıyla tek başına hükûmet kurmasının mümkün olmadığı anlamına gelmektedir. Buna karşılık KDP kendi tabanından 51 milletvekiline ulaşabilirse teknik açıdan tek başına hükûmet kurma imkanına sahip olmaktadır.

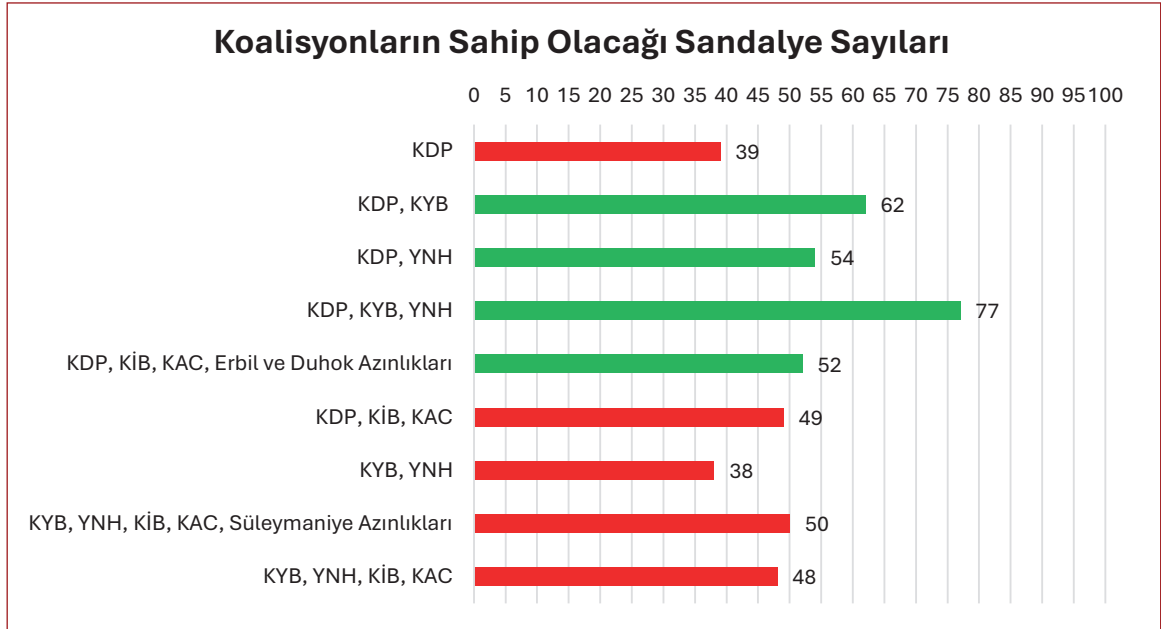


Kaynak: Irak Federal Yüksek Mahkemesi, 25 Mayıs 2024 tarihli kararı

Ancak 2024 seçim sonuçları itibarıyla hiçbir parti tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşmamıştır. Öte yandan IKBY'nin geleneksel ikili yönetim biçimi de bu tabloyu etkileyen önemli bir unsurdur. Zira herhangi bir parti, tek başına hükümet kurabilecek sandalye sayısına ulaşsa bile bölgedeki ikili yapı gereği bölgeyi yönetemeyeceği için tek başına iktidar olmayı tercih etmeyecektir. Bu durum IKBY'de hükümetin çok partili koalisyon yapıları üzerinden kurulması gerektiğine işaret etmektedir.

Seçim sistemi, teknik olarak KDP'ye tek başına hükümet kurma imkânı tanısa da 2018 seçimlerinden de görüldüğü üzere KDP azınlık kotalarının desteği ile hükümet kurabilecek durumda olmasına rağmen bunu tercih etmemiştir. KDP, geleneksel olarak koalisyon ortağı olarak KYB'yi tercih ederek IKBY'deki siyasal dengeyi koruma yönünde bir politika izlemiştir. Bu durum IKBY siyasetinde tek başına hükümetin tercih edilmediğini, Erbil-Duhok ve Süleymaniye-Halepçe tabanının desteğiyle kurulan koalisyonların bölgenin idaresi için gerekli görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Kurulacak yeni bir hükümette KDP'nin temel aktör olacağı açıktır. Ancak Parlamentodan güvenoyu alabilmesi için KDP'nin diğer partilerle iş birliği yaparak en az 51 milletvekilinin desteğini alması gerekmektedir. Buna rağmen hükümet kurulduktan sonra destekleyen partilerden birisinin desteğini çekmesi durumunda hükümetin çalışmaya devam edebilmesi için en az 51 milletvekilinin desteğini alacak şekilde kurulması gereklidir.



KDP'nin en büyük parti konumunda olması hükümetin kurulma sürecinde KDP'yi başat aktör hâline getirmektedir. Ayrıca seçim sonuçları, KDP'nin hükümet kurma sürecinde KDP'siz bir hükümetin kurulma ihtimalinin düşüklüğü nedeniyle kilit bir konumda olduğunu ve diğer partilerle koalisyon pazarlıklarında elini güçlendirdiğini göstermektedir. KDP, mevcut sandalye dağılımı sa-

yesinde hükûmet kurma konusunda KYB'ye oranla çok daha avantajlı bir pozisyonda durmaktadır.

Yeni Nesil Hareketi, İslami partiler ve Süleymaniye azınlıklarının desteğini alsa dahi KYB'nin hükûmeti kuracak çoğunluğa ulaşamaması, KDP'ye karşı bağımsız bir koalisyon oluşturma şansını kısıtlamaktadır. Diğer yandan seçimlerin en büyük partisi olan KDP'nin hükûmet dışı bırakılması bölgenin siyasi istikrarı açısından temel bir sorun olacaktır. Bu bağlamda ise KYB'nin KDP'siz bir hükûmet kurma teşebbüsü gerçeklikten en uzak senaryolardan birisi olarak değerlendirilebilir.

KDP, sandalye dağılımı göz önünde bulundurulduğunda KYB olmadan hükûmeti kurabilecek bir aritmetiğe sahiptir. Bu doğrultuda KDP'nin Yeni Nesil Hareketi veya İslami partiler ve Erbil/Duhok azınlık vekillerinin desteğini alarak hükûmeti kurabilecek çoğunluğa sahip olması KYB'ye karşı elinde bulunan en büyük kaldıraçtır. Ancak Kürdistan Adalet Cemaati'nin Parlamentoyu boykot edeceğini, Kürdistan İslami Birliği'nin muhalefette kalacağı ve Yeni Nesil Hareketi Başkanı Şahsuvar Abdulvahid'in başkanlığın partisine verilmemesi dışındaki durumlarda muhalefette kalacağını açıklaması KDP'nin hükûmet sürecini zorlaştırmaktadır.

KDP'nin KYB olmadan hükûmet kurabilme olasılığı, hükûmet müzakerelerinde KDP tarafından KYB'ye karşı bir baskı unsuru olarak kullanılabilir. KDP, KYB'ye olan bağımlılığını azaltarak ve hükûmet kurma sürecinde daha esnek bir pozisyon belirleyerek KYB'nin taleplerini sınırlayabilir. Bu yaklaşım KDP'ye hükûmetin şekillendirilmesinde daha fazla kontrol sağlama imkânı tanınabilir.

Her ne kadar KDP'nin teknik olarak Yeni Nesil Hareketi ile hükûmeti kurma imkânı olsa da Yeni Nesil Hareketi'nin Değişim Hareketi'nin 2013 sonrası hükûmet deneyiminden edindiği tecrübeler dolayısıyla hükûmete katılma konusunda çekimser davranabileceği düşünülebilir. Geçmişte hükûmette yer alan Değişim Hareketi'nin KYB ve KDP karşısında beklenen etkiyi oluşturamaması, Yeni Nesil Hareketi'nin benzer bir kader yaşamamak adına hükûmet dışında kalmayı tercih etmesine neden olabilir. Yeni Nesil Hareketi'nin hükûmet dışında kalarak muhalif pozisyonunu sürdürmesi aynı zamanda partinin retoriği ile de uyumlu olacaktır.

Bu durum KDP'nin hükûmet müzakereleri sırasında, Yeni Nesil Hareketi'nin koalisyona dâhil olmayı reddetmesi hâlinde KYB'ye karşı kaldıraç olarak İslami partiler ve Erbil/Duhok azınlık vekillerine yönelmesine neden olabilir. KDP, Yeni Nesil Hareketi'nin

Bölgenin ikili yapısı göz önünde bulundurulduğunda her iki eksenin de içinde bulunduğu bir hükûmet yapısının kurulması IKBY'nin idaresi açısından kritik bir öneme sahiptir. Erbil-Duhok ve Süleymaniye-Halepçe eksenlerinin hükûmette temsil edilmesi seçimlerde KDP lehine değişen yeni dengeye rağmen KYB'nin göz ardı edilebileceği anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla KYB'nin hükûmet ortağı olmayı isteyeceği söylenebilir.

hükûmete katılmak istememesi durumunda, diğer partilerle ortaklık kurarak hükümet çoğunluğunu sağlayabilecek bir pozisyona sahip olursa KYB'nin hükümet içerisindeki etkisini de sınırlamış olacaktır.

Bölgenin ikili yapısı göz önünde bulundurulduğunda her iki eksenin de içinde bulunduğu bir hükümet yapısının kurulması IKBY'nin idaresi açısından kritik bir öneme sahiptir. Erbil-Duhok ve Süleymaniye-Halepçe eksenlerinin hükümette temsil edilmesi seçimlerde KDP lehine değişen yeni dengeye rağmen KYB'nin göz ardı edilebileceği anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla KYB'nin hükümet ortağı olmayı isteyeceği söylenebilir.

Ancak hükümet kurma sürecinde başat aktör konumunda olan KDP, KYB'nin yanında Süleymaniye-Halepçe ekseninden bir üçüncü partinin de hükümete katılmasını destekleyebilir. Böyle bir üçüncü partinin hükümete katılması Süleymaniye-Halepçe ekseninde muhatap alınabilecek üçüncü bir hükümet ortağı sayesinde KYB'nin etkisini azaltacak bir dinamik olacaktır. Öyle ki Süleymaniye-Halepçe eksenli atamalarda da üçüncü bir parti üzerinden KYB etkinliğinin sınırlandırılması mümkün olacaktır. KDP, böyle bir koalisyonla KYB'nin hükümetteki tek Süleymaniye-Halepçe temsilci olmasını engelleyerek, bölgesel güç dengesini kendi lehine değiştirmeye çalışabilir.

Bu bağlamda KDP, eski KYB Eş Genel Başkanı Lahur Şeyh Cengi'nin liderliğini yaptığı

Halk Cephesi'nin hükümete katılmasını destekleyebilir. Her ne kadar Halk Cephesi yalnızca iki milletvekiline sahip olsa da KYB karşısında önemli bir kaldıraç olarak kullanılabilir. Hükümette yer almasa bile hükümete dâhil edilmesi girişimiyle KYB'nin hükümete yönelik talepleri önemli ölçüde sınırlandırılabilir.

Siyasi denklemin ortaya çıkardığı denge açısından hükümet kurma sürecinde görev dağılımı konusu müzakerelerin seyrini etkileyecek en önemli etkenlerden birisidir. KDP'nin bölge başkanlığı ve başbakanlık pozisyonlarını bizzat belirlemek istemesi, hükümetin yapısını belirlemede anahtar bir rol oynayacaktır. Hatta KDP'nin bu iki pozisyonu alması durumunda diğer partilere kabineden daha fazla pay vermesi de beklenebilir.

Seçim sonrası oluşan hükümet senaryoları, IKBY'deki siyasi dengelerin kırılmasını da ortaya çıkarmaktadır. KDP'nin en büyük parti olarak başat bir rol oynaması, hükümet kurma sürecinde avantajlı bir konum sağlamasına rağmen koalisyon yolunu tercih etme gerekliliği bölge siyasetinin temel çıktılarından birisidir. Bununla birlikte hükümet kurma sürecinde ortaya çıkabilecek çıkar çatışmaları ve koalisyon dinamiklerinin uyumu IKBY'nin siyasi geleceği üzerinde belirleyici olacaktır. KDP'nin hükümet kurmak için farklı ortaklarla yapabileceği anlaşmalar, bölgenin siyasi yapısına yeni bir şekil verirken aynı zamanda partiler arasında çatışma dinamiklerini de ortaya çıkarabilir.

İKBY SİYASETİ NEREYE GİDİYOR?



Oy verme işleminin ardından sandıklar elektronik sayıma ek olarak elle sayıldı.

KDP'nin seçimlerde elde ettiği başarı, İKBY siyasetinde KDP-KYB merkezli yerleşik yapının hâkimiyetini sürdüreceğine işaret etmektedir. KDP'nin başat parti olması, İKBY'nin bölgesel ilişkilerinde ve iç politikalarında mevcut politikaların devamlılığını sağlayacak bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu durum özellikle İKBY'nin Türkiye ve diğer aktörler ile olan mevcut ilişkilerinin devam etmesini ve bölgesel politikalarda önemli bir değişim beklenmesini sağlamaktadır. Ancak Yeni Nesil Hareketi'nin yükselişi, sadece bir seçim başarısı değil aynı zamanda KDP-KYB merkezli siyasi yapıya yönelik toplumsal bir sınama olarak da ortaya çıkmaktadır. Yeni Nesil Hareketi'nin aldığı oylar, İKBY siyasi yapısında değişiklik talep eden seçmen kitlesinin büyüdüğünü ve bu taleplerin mevcut partiler tarafından yeterince karşılanamadığını göstermektedir.

İslami partilerin başarısı da benzer bir sosyal mesaj olarak değerlendirilebilir. İslami partilerin bu seçimlerde elde ettiği oylar, KDP ve KYB'nin etkili olamadığı veya yeterince yanıt veremediği Yeni Nesil Hareketi seçmenleri

gibi farklı toplumsal kesimlerin varlığını ortaya koymaktadır. Muhafazakâr ve geleneksel değerlere sahip seçmenlerin siyasi temsiliyet talepleri, İslami partilerin yükselişiyle birlikte göz ardı edilmemesi gereken bir olguya işaret etmektedir. Bu bağlamda KDP-KYB merkezli siyasetin, değişiklik taleplerine karşılık vermemesi hâlinde İslami partiler ve Yeni Nesil Hareketi gibi aktörlerin etkisini artırabileceği göz önünde bulundurulabilir.

Olası bir KDP-KYB hükûmeti ise İKBY ve Bağdat arasındaki ilişkilerde olumlu bir süreç başlatabilir. KYB'nin Bağdat'la olan iyi ilişkileri, Erbil-Bağdat arasındaki sorunların çözümüne katkı sağlayabilir. Ancak Bağdat'ın KYB ile ilişkilerini güçlendirirken KDP'yi daha sınırlayıcı bir pozisyonda tutmaya çalışması, Erbil-Bağdat ilişkilerinde yeni gerginliklere yol açabilir. Dolayısıyla denklemin Bağdat kısmının netleşmesi için Bağdat'taki yeni hükûmetin beklenmesi gerekebilir. Bu durum özellikle petrol gelirleri, bütçe paylaşımı ve sınır güvenliği gibi hassas konularda anlaşmazlıkların devam etmesine neden olabilir.

Önümüzdeki süreçte IKBY siyaseti için belirleyici olacak başka sınamalar da bulunmaktadır. 2025 yılında yapılması beklenen Irak Parlamentosu seçimleri, KDP ve KYB'nin stratejik hesaplarını ve aralarındaki ilişkiyi yeniden şekillendirebilir. Ayrıca IKBY'de hükümet kurulduktan sonra IKBY Anayasası, Irak Parlamentosundaki hidrokarbon yasası tartışmaları, BYSRK atamaları ve seçim yasası gibi konular yeni hükümeti bekleyen önemli gündem maddeleri olarak sıralanabilir. Bu konu-

lar, hükümet içerisinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olabilir ve potansiyel bir koalisyonun sürdürülebilirliği açısından zorluklar yaratabilir.

Bütün bu unsurlar IKBY'nin gelecekteki siyasi yönelimini etkileyebilecek başlıca faktörlerdir. KDP-KYB ittifakı güçlü bir hükümet kurabilse bile iç ve dış siyasi dinamikler, sosyal talepler ve Bağdat'la süregelen meseleler, IKBY siyasetinin karmaşık yapısını sürdürmesine uygun bir zemin hazırlamaktadır.

NOTLAR



 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)